

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзенберг Б. И., Юдилевич А. Я., Белоножко О. П. Диагностические и коррекционные аспекты использования компьютеров в работе с детьми, имеющими нарушения познавательной деятельности. *Дефектология*. 1991. № 6. С. 37–40.
2. Качуровська О. Б. Психолого-педагогічний аспект використання інформаційно-комунікаційних технологій в корекційному навчанні. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. Вип. 24. С. 121–125.
3. Коджаспирова Г. М., Петров К. В. Технические средства обучения и методика их использования: Учеб. пос. для студ. высш. пед. учеб. зав. М. : Издательский центр «Академия», 2001. 256 с.
4. Коркина А. Ю. Критерии психологической оценки компьютерных игр и развивающих компьютерных программ. *Психологическая наука и образование*. 2008. № 3. С. 20–28.
5. Маргулис Е. Д. Психологические особенности учебной игры с использованием компьютера. *Вопросы психологии*. 1988. № 2. С. 45–51.
6. Савінова Н. В. Інформаційно-комунікаційні технологій у корекційній освіті. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2015. Вип. 30. С. 156–164.

Лоза Вікторія Вікторівна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
Боряк О.В. – доктор педагогічних наук, доцент

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

У статті розглядаються ключові аспекти реалізації комплексного підходу у процесі психолого-педагогічного супроводу школярів із особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання. Проаналізовано нормативно-законодавчу базу, яка регламентує цей процес в закладах освіти сьогодні. Визначено та схарактеризовано сильні і слабкі сторони супроводу школярів із затримкою психічного розвитку в інклюзивному класі.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, заклади загальної середньої освіти, інклюзивна форма навчання, особливі освітні потреби, школярі із затримкою психічного розвитку.

Loza Viktoriya Viktorivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)
Sumy State Pedagogical AS Makarenko University
Boriak O. V. – Doctor of Pedagogical sciences, Associate
Professor

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF SCHOOLCHILDREN IN THE CONDITIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS WITH INCLUSIVE FORM OF EDUCATION

The article considers the key aspects of the implementation of an integrated approach in the process of psychological and pedagogical support of students with special educational needs in general secondary education institutions with an inclusive form of education. The normative-legal base, which regulates this process in educational institutions today, is analyzed. The strengths and weaknesses of accompanying students with mental retardation in an inclusive classroom are identified and characterized.

Key words: *psychological and pedagogical support, general secondary education institutions, inclusive form of education, special educational needs, students with mental retardation.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку теорії й практики інклюзивної освіти характеризується об'єднанням наукових пошуків і зусиль, посиленою увагою до поглибленого вивчення особливостей загального і психічного розвитку дітей із особливими освітніми потребами (ООП). Це вимагає від спеціалістів усіх галузей супроводу дитинства, пошуку нових ідей, методологій і технологій ефективної допомоги, підтримки та максимально можливого розвитку дитини для її успішного соціального й особистісного становлення.

Збільшення кількості дітей з ООП є гострою соціальною проблемою сучасного суспільства. Напруга, яка виникає під час виховання й навчання такої дитини, призводить до незадоволення батьків виконанням своїх функцій, що в свою чергу є причиною конфліктів в сім'ях, внутрішньо-особистісних конфліктів самих батьків та порушення процесу спілкування з соціумом. Таким чином, сім'я перестає бути інститутом соціалізації і підтримки дитини.

Аналіз досліджень і публікацій. В Україні питанням запровадження інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку присвячено багато праць як науковців так і практиків.

У наукових працях А. Колупаєвої, О. Мартинчук, С. Миронової, К. Островаської, Т. Скрипник, В. Синьова, Є. Синьової, О. Ферт, А. Шевцова, М. Шеремет та ін. обґрунтовано теоретичні та практичні основи впровадження інклюзивного навчання в заклади освіти України, підготовка фахівців до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. У роботі О. Мартинчук, зокрема, зазначається, що окреслення теоретико-методологічних та філософських аспектів інклюзивної освіти висвітлено

в працях А. Колупаєвої, М. Малофєєва, Н. Назарової, М. Семаго, В. Синьова, О. Таранченко, А. Шевцова та ін.; розроблення стратегії супроводу інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами присвячені праці С. Альохіної, В. Бондаря, Е. Данілавичюте, І. Дмитрієвої, В. Засенка, Л. Коваль, А. Колупаєвої, І. Луценко, С. Миронової, М. Семаго, Н. Семаго, В. Синьова, Т. Скрипник, Н. Софій, О. Таранченко, І. Татьянчикової, О. Федоренко, А. Шевцова та ін.; виявлення шляхів фахової підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації вихователів, педагогів, корекційних педагогів, соціальних педагогів, психологів у галузі спеціальної освіти в умовах інклюзивного освітнього простору висвітлено в роботах М. Альохіної, В. Гладуша, Т. Дегтяренко, І. Демченко, А. Колупаєвої, І. Малишевської, Н. Пахомової, В. Синьова, Д. Супрун, О. Таранченко, В. Хитрюк, З. Шевціва, А. Шевцова, М. Шеремет та ін. [3, 10-11].

Мета статті – розглянути та проаналізувати ключові аспекти комплексного підходу у процесі психолого-педагогічного супроводу школярів з затримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного класу.

Виклад основного матеріалу. Як зазначалося вище, реаліями сьогодення є збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами (ООП) різних категорії, які активно інтегруються в заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО). Починаючи з 2015 року інклюзивна освіта в Україні зі стихійної отримала статус офіційної на державному рівні. Нормативно-правова база, яка регулює і регламентує організацію інклюзивного навчання на державному рівні включає наступні документи (2019-2020 н.р.): Лист МОН України «Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році» (від 31.08.2020 №1/9-495); Лист МОН України «Щодо організації інклюзивного навчання у закладах освіти у 2019-2020 н.р.» (від 26.06.2019 №1/9-409); Наказ МОН «Про внесення змін до наказу МОН України від 12 січня 2016 року №8» (Положення про індивідуальну форму здобуття загальної середньої освіти) (від 10.07.2019 №955); Лист МОН України «Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими потребами в закладах освіти в 2019-2020 н.р.» (від 05.08.2019 №1/9-498) тощо [2].

У зв'язку з цим, в освітній політиці сучасних закладів освіти виникає коло проблем які потребують негайного вирішення. Серед них провідною є проблема підготовки фахівців, які були б здатні до роботи з дітьми з ООП

в умовах інклюзивних закладів освіти, оскільки підготовкою фахівців для роботи з дітьми з порушеннями психічного та (або) фізичного розвитку здійснює педагогічна освітня галузь за напрямом 016 Спеціальна освіта (за нозологіями), а реалії сьогодення вимагають фахівців «широкого профілю», що сьогодні ні на першому (бакалаврському), ні на другому (магістерському) рівнях не є можливим.

Окрім підготовки фахівців, на часі залишаються актуальними наукові дослідження щодо удосконалення та модернізації процесу інклюзивного навчання з різними категоріями дітей, розробка та апробація програмного забезпечення, методичні рекомендації та практичні напрацювання щодо здійснення корекційно-розвивальної роботи в межах інклюзивних класів закладів освіти.

Провідним у здійсненні інтеграції школярів з ООП в ЗЗСО є психолого-педагогічний супровід який здійснюється командою фахівців відповідно до індивідуальної програми розвитку. Ідея психолого-педагогічного супроводу виникла як практичне втілення ідеї гуманістичного і особистісно-орієнтованого підходу до дитини.

Сам термін «супровід» набуває все більшого поширення та вживання в наукових дослідженнях та педагогічній практиці. В якості термінів, що позначають соціально-психологічну допомогу людям, у літературі пропонуються «співпраця» (Е. Вернік, К. Гуревич, І. Дубровіна, Ю. Сієрда); «подія» (В. Слободчиков), «психологічний, або соціально-психологічний супровід» (Г. Бардієр, М. Бітянова, А. Волосников, А. Деркач, В. Мухіна, Ю. Слюсарев) [4].

Забезпечення обов'язкової середньої освіти дітей з ООП обумовлює:

1. Розвиток потенційних можливостей дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в спільній діяльності із здоровими однолітками.

2. Організацію психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в закладах загальної середньої освіти.

3. Реалізацію корекційно-розвивального навчання, направлено на виправлення або послаблення наявних у дітей фізичних та (або) психічних порушень, які заважають їх успішному навчанню і розвитку.

4. Створення адаптивно-освітнього простору, який задовольнить освітні потреби дитини з ООП.

5. Формування життєво важливого досвіду і цілеспрямованого розвитку когнітивних, мовленнєвих, моторних, соціальних функцій у дітей, які дозволять знизити залежність дитини від сторонньої допомоги та підвищити соціальну адаптацію.

6. Формування у суспільстві позитивного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку, створення психологічно комфортного середовища в освітній установі.

7. Попередження виникнення та подолання (за наявності) вторинних, третинних порушень фізичного та (або) психічного розвитку у дітей з ООП.

8. Надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей з ООП, залучення законних представників до процесу навчання та виховання дитини, формування у них адекватного відношення до особливостей її розвитку, напрацювання оптимальних варіантів сімейного виховання [3].

Організація освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання і виховання обумовлює створення в ЗЗСО наступних *спеціальних умов*:

- Створення корекційно-розвивального, предметно-просторового та соціального середовища з метою стимулювання емоційного, сенсорного, моторного і когнітивного розвитку дітей з ООП у відповідності до їх потреб.

- Створення оптимального навчального середовища, відповідно до можливостей дітей з особливостями психофізичного розвитку, що досягається забезпеченням шкільних навчальних закладів відповідними навчально-розвивальними виданнями, іграшками, іграми, комп'ютерною технікою, аудіо-відео апаратурою, індивідуальними засобами навчання, необхідними дидактичними засобами.

- Організація соціальної взаємодії між здоровими дітьми та дітьми з особливостями психофізичного розвитку, направленої на гармонізацію дитячих взаємовідносин.

- Надання корекційно-педагогічної допомоги дітям з особливостями психофізичного розвитку, направленої на виправлення або подолання фізичних та (або) психічних порушень.

- Створення безбар'єрного середовища для навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку [4].

Учасниками освітнього процесу є педагогічні працівники (вчителі-дефектологи, вчителі, практичні психологи, музичні керівники, інструктори

з фізкультури, реабілітологи), помічники вихователя та інші працівники ЗЗСО, діти та їх законні представники.

В основі співпраці учасників навчального процесу покладено принципи демократизації і гуманізації навчання та виховання. Педагогічні працівники ЗЗСО повинні мати відповідну професійно-педагогічну підготовку. Діяльність помічників вчителів та інших співробітників закладу має бути спрямовано на надання допомоги в організації корекційно-розвивального та навчально-виховного процесів.

В рамках виконання функціональних обов'язків асистентів-вчителів класів, де є діти з особливими освітніми потребами:

1) організовує навчально-виховний процес з урахуванням особливостей розвитку дітей з порушенням психофізичного розвитку;

2) погоджує навчальну діяльність по відношенню до дітей з особливостями психофізичного розвитку з практичним психологом, дефектологом;

3) дотримується професійної етики, не розповсюджує відомості, отримані під час діагностичної, консультативної роботи;

4) створює атмосферу емоційного комфорту в класі з метою збереження фізичного, психічного здоров'я дітей тощо [3].

Впровадження інклюзивної форми навчання в ЗЗСО – це крок назустріч дитині, це нові підходи до навчання дітей з ООП. Слід наголосити, що не дитина повинна підлаштовуватися під загальну систему навчання і виховання, а саму систему повинно бути спрямовано з урахуванням потреб кожної окремої дитини. Саме при такому підході в навчально-виховному процесі переваги отримують всі, а не тільки окремі діти класу.

Висновки. Злагоджена робота всіх фахівців психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в ЗЗСО є обов'язковою умовою і запорукою успішного навчання її в інклюзивному класі. «Провідником» між вчителем і школярем з ООП, школярем з ООП і іншими учнями класу, школярем з ООП і іншими педагогами є асистент вчителя. Асистент вчителя забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з ООП; допомагає вчителю в організації навчально-корекційного і виховного процесу; адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей дитини; допомагає учневі виконувати навчальні завдання; відповідає за ведення індивідуальної документації на дитину; консультиує батьків. Саме асистент вчителя є фахівцем

від якого залежить результативність навчально-виховного процесу, рівень засвоєння навчального матеріалу дитини з ООП.

Перспектива подальшого дослідження полягає у вивченні механізмів становлення і вдосконалення системи психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в умовах закладів загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боряк О. В. Психолого-педагогічні умови формування та корекції мовленнєвої діяльності розумово відсталих дітей молодшого шкільного віку. *Педагогічні науки*. Випуск LXIX, Том 1. Херсонський державний університет, Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 121-127.
2. Боряк О. В., Кондратюк С. Н. Подготовка специалистов для работы с детьми с ограниченными возможностями здоровья в учреждениях дошкольного образования. *Актуальные вопросы общего и инклюзивного образования: монография*. Германия: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2021, С. 4-17.
3. Мартинчук О. В. теорія та практика підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. Дис ... на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук, зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка. Київ, 2019, 614.
4. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
5. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання : метод. лист від 26.07.2012 №1/9-529 Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. *Інформ. зб. та коментарі М-ва освіти і науки України*. 2012. № 23–24, серп. С. 19.

Меттини Эмилиано

Магистр философии государственного университета
г. Пизы (Италия)

АКСЕОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ АНТОНА СЕМЕНОВИЧА МАКАРЕНКА

В статье сделана попытка обобщить воспитательную систему Антона Семеновича Макаренко в контексте проблем аксиологии. Раскрыта сущность педагогической аксеологии, выделено ее методологическую основу – понимание и утверждение ценности человеческой жизни, воспитания и обучения, педагогической деятельности и образования. Описаны фундаментальные аксиологические положения и принципы воспитательной системы А. Макаренко. Выделены в итальянском макаренковедении такие аксеологические доминанты, как значение общества в процессе воспитания и преобразования личности человека под влиянием новых социальных (более прогрессивных) условий, воспитание социальной активности воспитанников, формирование ценностных ориентаций каждого ребенка и т. д.

Ключевые слова: аксеология, воспитательная система, Антон Макаренко.